

Останній приклад виражає імпліцитну негативну оцінку через опис поведінки жінки, яка намагається отримати зиск від побачення з американцем.

Подальші перспективи дослідження убачаються у диференціюванні мовних засобів для вираження оцінки українки, яка працює у Сполучених Штатах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Любимова С. А. Моделювання ментальних структур лінгвокогнітології. *Нова філологія*. 2019. № 78. С. 23–27. DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135/2019-78-04>

2. Bartmiński J. What does it mean for stereotypes to «reside in language»? *Stereotypes and Linguistic Prejudices in Europe* / Anna Dąbrowska, Walery Pisarek, and Gerhard Stickel (Eds.). Budapest: Research Institute for Linguistics Hungarian Academy of Sciences, 2016. P. 115–135. URL: <http://efnil.nytud.hu/documents/conference-publications/warsaw-2016/EFNIL%202016%20Warsaw.pdf> (accessed date: 11.09.2024).

3. Reddit. URL: https://www.reddit.com/r/Ukrainian/comments/160cjni/first_date_with_a_ukrainian_woman (accessed date: 11.09.2024).

Лях Т. О.,

кандидатка філологічних наук, доцентка,
ДВНЗ «Ужгородський національний
університет»

ФЕНОМЕН МИСТЕЦТВА І УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ В УКРАЇНСЬКІЙ НОВЕЛІСТИЦІ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ

Соціокультурні, політичні, економічні трансформації в кінці ХХ – на початку ХХІ століть в Україні та у світі творчо осмислюють українські письменники. В окреслену перехідну добу відбуваються зміни у сприйнятті ціннісних категорій, руйнація стереотипів та ідеологічних догм, персональна й національна самоідентифікація. У цьому контексті українська національна ідея стає рушійною силою для становлення суб'єкта, його самоусвідомлення в новому культурному і політичному дискурсах. Адже, за слушним спостереженням Оксани Забужко, «магістральною тенденцією дальшого філософського поступу національної ідеї в Європі було <...> переродження

національного «ми» в національне «я», – перехід в етико-персоналістичну, а відтак і в екзистенційну рефлексію» [3, с. 52].

Особистісні рефлексії автора, онтологічні основи буття людини чи не найповніше відображає українська новелістика окресленого періоду. Суб'єктивізм, психологізм, ліризація оповіді, притаманні жанру новели, стануть першочерговими для української малої прози початку XX століття, сприятимуть відображенню внутрішнього світу суб'єкта аж до його трансцендентних основ. Інтуїтивному пізнанню трансцендентного, сакрального в людському бутті сприяє феномен мистецтва. Мистецтво як особлива форма буття людини генерує її духовний світ, а отже – уможливорює й актуалізує національну ідентифікацію. Феномен мистецтва та його різноманітні вияви є маркерами української національної ідеї в українській новелістиці кінця XX – початку XXI століть.

Мета пропонованого дослідження – на прикладі яскравих зразків української новелістики кінця XX – початку XXI століть простежити відображення української національної ідеї через феномен мистецтва.

Мистецтво як маркер самоідентифікації персонажа та вмістилище національної ідеї всього народу, його історичної пам'яті спостерігаємо в новелі Ніни Бічуї «Буєсть Митусина». Авторка переосмислює фрагмент з Галицько-Волинського літопису про славного співця Митусу, котрого було вбито слугами князя. Митуса заковує у кожному слові буття свого народу: «Слова – щити, котрими легко прикритись од ближніх своїх, слова – паволока, в котру загортаємо часом те, що бачити боїмося. Слова – камені, котрими кидаємо в ближнього свого» [1, с. 89]. Проте без духовного наповнення, без живої «крові» у розумінні Митуси слово втрачає своє сакральний сенс: «Слово – тлінь. Слово – глина холодна, і треба крові, аби вона ожила. Слово – тлінь. Слово – тїнь, не суть усього, не основа, а тїнь» [1, с. 93]. І таким сакральним, націєтворчим сенсом наповнює Митусині пісні візія історичного буття народу: «Не слова родила душа Митусина, а кривані рани. І не струни нап'ялися в гуслах його, а копія. Наче волхв, бачив Митуса: прийшла сила чорна і дика на Русь» [1, с. 95].

У новелі Василя Габора «Драбина до небес» мистецтво архітектурне і мистецтво образотворче є способом самоідентифікації ліричного суб'єкта. Духовний спадок поколінь, який містить у собі «стара готична церква», актуалізує у свідомості ліричного суб'єкта архетип роду, наповнює його бажанням творити-будувати. Посилує це значення символічний образ драбин, які колись намалював у церкві Стефан Терембелський. Драбини єднують

людину з Богом і навпаки – ведуть Бога до людей: «може, ті драбини Стефан Терребельський намалював не для людей, а для Бога, щоб Він міг сходити до них, як робив це в давнину?» [2, с. 47]. Простір («стара готична церква») і час («у сиву давнину») творять історичний наратив, історичну пам'ять, що для ліричного суб'єкта являє долю його роду, цілого народу: «І ти з гордістю думаєш, що і твій прапрадід був серед будівничих храму. Ти хочеш уявити його й закриваєш очі. І бачиш диво: довгою вервечкою покоління за поколінням проходить перед тобою твоя родина» [2, с. 43–44].

У новелі Андрія Содомори «Татів голос» українську національну ідею втілює пісенна творчість. Пісні українці співають у різні миті буття: «Потім, серед інших, уже світських, співаних разом пісень, неодмінна при кожній родинній зустрічі «Стоїть гора високая...», улюблена татова – «Вітер віє, віє буйний...», а ще, на прощання (це вже татове соло), – «Бувайте здорові, друзі мої...»» [4, с. 29]. Пісні єднають українців у часі і просторі, супроводжують той день і час, коли Україну проголосили незалежною: «Синє, без хмаринки, небо початку квітня дев'яностого року. Над львівською ратушею повагом сягає належної йому висоти синьо-жовте знамено. Чотири сурми в руках юних сурмачів дзвінко звіщають світові так довго очікувану подію» [4, с. 28–29].

Отже, в українській новелістиці кінця ХХ – початку ХХІ століть мистецтво в різних його проявах: словесне («Бусьть Митусина» Н. Бічуї), образотворче та архітектурне («Драбина до небес» В. Ґабора), пісенне («Татів голос» А. Содомори), – виступає маркером самоідентифікації персонажа, вмістилищем української національної ідеї. Дослідження увиразнює філософський дискурс сучасної української новелістики, спонукає розглядати її в міждисциплінарному контексті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бічуя Н. Великі королівські лови: новели та візії. Львів : ЛА «Піраміда», 2011. 192 с.
2. Ґабор В. Книга екзотичних снів та реальних подій: новели. 3-тє вид. Львів : ЛА «Піраміда», 2009. 160 с.
3. Забужко О. С. Філософія української ідеї та європейський контекст : франківський період. Київ : Основи, 1993. 126 с.
4. Содомора А. Пам'ять речей: роздуми, есеї, образки. Львів : ЛА «Піраміда», 2009. 160 с.